

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kerepesi-ut 25.

Főszerkesztő: VÉSZI JÓZSEF.
Felelős szerkesztő: BRAUN SÁNDOR. A SZERKESZTŐSÉG.Kiadja:

Egész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre 7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes száma Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

A magyar igazság.

A magyar nemzet nagy séréleme, a chlopyi hadiparancs, váltotta ki az alább következő három cikket. A forrásuk: a hazafias felháborodás. A tartalmuk: a magyar igazság. Céljuk: az elégtétel. Hatásuk: nagy és országos visszhang a magyar lélekben. Igaz szívet ajánljuk a közönségnek, olvassa el őket és ami bennük van, vigye közel az érzéséhez és az elméjéhez.

I. Soha!

(v.) Tehát harc! Chlopyból — ez a név maradandó lesz — keztyű repült a magyar nemzet lábához. Ezt a keztyűt fel kell venni, mert felkent kéz dobta felénk.

A legfőbb hadur ráütött kardjára s harcot izent a magyar királynak. E végzetes izenetét hadiparancsba foglalta, mely elejétől végig bántó a nemzetre és sérelmes a magyar alkotmányra nézve. Mi szükség volt arra, hogy a nemzetet és alkotmányát *épp a hadsereg színe előtt, a fegyveres erőhöz intézett szavakban* kelljen megalázni? Mióta tudatja a koronás király a katonaságnak szóló parancsokban politikai akaratát az ország törvényhozásának másik tényezőjével? Mikor honosodott meg a korona és a parlament közt való érintkezésnek ez az új fajtája, mely megteremti azt a hihetetlen állapotot, hogy a magyar országgyűlés termébe a kaszárnyák udvaráról harsan át a fejedelmi akarat szava?

Semmi kétség: ez a hadiparancs a pronunciamentók jellegét mutatja. Azzá avatja maga az a tény, hogy a legfőbb hadur a *hadsereggel* közli azt, amit a magyar király alkotmányos formák között s a kormányzati felelősség garanciái mellett a vele egyenlő rangu másik törvényhozási tényezőnek tartozott volna elmondani. Azzá avatja továbbá a hadiparancs tartalma is, mely a hadsereg erkölcsi mozgósítását jelenti a nemzet képviselői és közvéleménye ellen. S leginkább avatja azzá az a körülmény, hogy benne a legfőbb hadur a maga felségjogait az országgyűlés alkotmányos talajáról elviszi s a hadsereg szuronyainak oltalma alá helyezi.

Hogy mindez a magyar nemzetnek szóló hadizenet, ahhoz a mondottak után semmi kétség nem fér, ugyebár? Ennél végzetesebb elhatározásra ő felsége nem is juthatott volna. Most már nincs miért himezni-hámozni: ki kell mondani a szót a maga egész brutális őszinteségével, hogy megkezdődött a viszálykodás a korona és a nemzet között. Ki tanácsolta ezt a baljóslatu lépést a fejedelemnek? Kik sugallták ő felségének ezt a rettentően sivár gondolatot? Kik fognak a nemzetnek felelni a hadiparancs nyomán mulhatatlanul bekövetkező bonyodalmakért? Kik fognak helyt állani ama rombolásokért, melyek e lépés következményeiként fognak előállni? A legfőbb hadur meg fogja valamikor, talán már nem-

sokára, bánni, hogy ideges türelmetlenségében nem adott haladékat a magyar királynak. Haladékat, mely lehetővé tette volna, hogy megértse a nemzeti törekvések kifogástalanul alkotmányos jellegét s e megértés alapján megtalálja a kibontakozást ama béke felé, melynek áldásaira a trón nem kevésbé van ráutalva, mint a nemzet. Mert nem hozhat az jó gyümölcsöt, hogy a legfőbb hadur im maga lódtja bele a hadsereget a politikai tusák forgatagába. Még kevésbé válhat akár a trónnak, akár a katonaságnak hasznára, hogy az a politika, amelybe a véderőt belesodorták, élet félreismerhetetlenül e nemzet akarata ellen fordítja.

Miféle felségjogát félti a legfőbb hadur a magyar nemzetől? Talán azt, mely a véderő vezérletére, vezényletére és belső szervezétére vonatkozik? Nem *elvenni* akarja azokat a nemzet, hanem óhajtása csupán az, hogy e fejedelmi jogait ő felsége a magyar állam létfeltételeivel s a magyar nemzet önértékével *meg-egyező módon* gyakorolja. Erre nézve lehetnek, sőt vannak is erős nézetkülönbségek a király és a nemzet közt. Ám ezeket az ellentéteket az alkotmányosság talaján is lehet, sőt azon *kell* elintézni. A király, ha más véleményen van, mint a parlament, kinevezhet olyan kormányt, amely az ő felfogását képviseli; ez a kormány kísérletet tehet vagy arra, hogy a képviselőházat kapacitálja, vagy pedig arra, hogy kapacitálja a választókat; s ha a nemzeti akarat a király felfogása ellen dönt, az alkotmány keretén belül elhet újra, meg újra a választókra való appellálás jogával. Az alkotmányos királynak van tehát a szertárában elég jogos eszköze, hogy politikai felfogását érvényesíteni próbálja mindaddig, míg vagy ő nem győzi meg a nemzetet, vagy a nemzet győzi meg őt. De aki a nemzettel való differenciáját nem a választók elé, hanem a *hadsereg* elé viszi, annak a szándékát az a súlyos látszat terheli, hogy nem *meggyőzni*, hanem *legyőzni* akarja a nemzetet. S mert a magyar király ilyesmit nem akart, azért adta át a szót ő felsége a legfőbb hadurnak.

A legfőbb hadur pedig mannlichereitől és uchácius-ütegeitől környezve, amelyek a nemzet pénzén készültek, ama hadsereg arcvonalá előtt, amelynek ujoncait a nemzet képviselője ajánlotta meg, azt dörghi a nemzet felé, hogy *soha!* Soha nem fogja a nemzetől ráruházott haduri jogokat másképpen gyakorolni, mint ahogy eddig gyakorolta. Soha

nem fog abba belenyugodni, hogy ez a hadserege ne maradjon közös és egységes. Tehát a haduri jogok eddigi gyakorlásának eredménye ime bevallottan az, hogy a hadsereg *egységes* lett. A magyar törvény pedig nem ismer egységes hadsereget. Csak *magyar* hadsereget ismer, melynek, mint az egész véd-erő kiegészítőjének, *vezérletét, vezényletét és belső szervezettel* ő felsége egységesen intézi. Alkotmányunk szerint tehát nem a hadsereg egységes, hanem annak csupán vezérlete, vezénylete és belső szervezete. És a legfőbb hadur mégis egységes hadsereget csinált s ezt az egységet ezentul is fenn akarja tartani. Mi joga? A nemzetől kapott alkotmányos felségjog alapján? Hát szabad-e alkotmányos felségjogot az alkotmány ellenére gyakorolni? S ha a nemzet e felségjog gyakorlását közel negyvenévi béketűrés után *összhangzásba* akarja hozni valahára a szentesített törvénynek, megteheti-e az alkotmányra való eskü letétele után megkoronázott magyar király azt, hogy a hadsereg szuronyaira támaszkodva, azt dörghi a nemzet felé, hogy ezt az összhangot az ő joga és az ország törvénye közt nem engedi létrehozni soha. Soha? Ej, a legfőbb hadur könnyen ejt ki olyan szót, amely nem található a magyar király szertárában. Mert a magyar király jól tudja, hogy a nemzet adójából s emberanyagából alakul az a véderő, amely a hadiparancsban mint *az én hadseregem* szerepel, s hogy az *egyik* soha könnyen válhat ki egy *másik* sohat, mely betömi a forrásokat, amelyekből *az én hadseregem* táplálkozik.

Chlopyból — teremtuccse, ez a név maradandó lesz — még furcsább izenet is jó a magyar nemzethez. A hadiparancs végén olvasható e különös izenet. Olt már ez a nemzet nem is nemzet többé, hanem *néptörzs* csupán. Akár a dunántuli vend vagy a friauli kucséber. No ez ugyan alapos deg-radáció. A hadsereg tehát azt hallja a legfőbb hadurtól, hogy ez az ezeresztendő nemzet egyike ama számos néptörzseknek, amelyek arra valók, hogy különös kiválóságait magukkal vigyék a cs. és k. laktanyákba. A magyar néptörzs bizonyára büszke lesz rá, hogy a legfőbb hadur ezt neki is megengedi, szint-egy, mint a derék vendeknek és a kitünő kucsébereknek. Ámde ingyen még ez a kitüntetés sem jár. Cserébe érte azt követeli a hadiparancs, hogy a magyar néptörzs a maga egyéni kiválóságait az egységes hadseregben a *nagy egész* javára fordítsa. Nagy egész —

mi ez? Amig *nemzet* voltunk, szabad volt abban az illúzióban ringatózunk, hogy a hadsereg szolgálja a magyar államot, a magyar állam pedig szolgálja a magyar nemzet boldogulását. Ámde Chlopyból — akármilyen legyenek, ha ez a név maradandó nem lesz — most megtudtuk, hogy immáron csak *néptörzs* vagyunk, mely a *nagy egész* javát szolgáló hadseregek ujoncokat és különös kiválóságokat tartozik szállítani. Hát mi az, ami *nagy* is, *egész* is egyszerre? *Magyarország* semmiesetre, mert egy néptörzs lakóhelye nem lehet sem nagy, sem egész. Ami *nagy*, az legalább is legyen akkora, hogy valamennyi néptörzs elférjen benne. S ha a néptörzsek mindmegannyian együtt vannak, akkor eléáll az *egész*. A *nagy egész* tehát nem egyéb, mint szerény körülírása az *összbirodalomnak*.

S így tehát eljutottunk szerencsésen a Gesamtreich stádiumához. Onnan indultunk ki 1848-ban, oda tértünk vissza az Urnak 1903. esztendejében. Chlopy — most már egészen bizonyos, hogy ez a név maradandó lesz — újra bebizonyítja, hogy a föld csakugyan kerek. Mert ha az ember rajta elindul, valamikor ugyanoda kell visszatérnie, ahonnan utnak eredt, — feltéve persze, hogy irányt sohasem változtatott.

Ez a hadiparancs obszolet dologgá tette a 67-iki kiegyezést. A legfőbb hadur elkanyarodott tőle jobbra. A nemzetnek már most balra kell elkanyarodnia, mert máskülönbön beleszalad — a Reichsrathba.

Oda pedig *nem* megyünk.

Soha.

II.

„Meine Armeé“ ...

(v.) Chlopyban megfélekedtek egy csekélységről. Arról, hogy nem a dinasztia adott alkotmányt ennek a néptörzsnek, hanem a magyar alkotmány adott trónt az uralkodóháznak. Pedig ezen a csekélységen fordul meg minden. Mert ha ez az alkotmány olyan eleven, szilárd és hatalmas valami, hogy idegen népek legfőbb hadurairól általa lettek e földön királyokká, akkor egy egész armádia minden tüdejében együttvéve nincsen annyi szusz, hogy azt amugy egyszerűen elfújhasák a föld színéről. Erősebb, szívósabb és vitézebb ám ez az alkotmány a legfőbb hadur minden haderejénél. Mert az a haderő védte ugyebár Velencét és Lombardiát? S az a lényező, melyet Kossuth Lajos a történelem logikájának nevez, mégis kitétte az osztrák birodalom szűrét ama tartományból. Továbbá ugyancsak a dicső és egységes hadsereg biztosította a Habsburgok szupremáciáját a német birodalomban. Mégis tetemes és szegyenletes vereségek után ki kellett onnan is takarodni. Hát ugyan mit tudott ez az egységes haderő sikeresen megvédeni? Abból, amire mások fentek a fogukat, semmit. Megvédeni csak azt tudta, amire már igazán senki sem pályázott. Ellenben az a dohos szagu pergamentdarab, amelynek magyar alkotmány a neve, az uralkodóház anynyi katasztrófájának közepette rendkívül sokat tudott megvédeni. Hogy csak kettőt említsünk, hát elsősorban magát a dinasztíát, másodsorban pedig saját magát — sajátágos módon ezt az utóbbit mindig a dinasztíával szemben. Amiből világosan következik ismét

két dolog. Az egyik az, hogy ez az alkotmány nem olyan értéktelen cafat ám, ami egyebet sem érdemel, mint azt, hogy sáros bakancsokkal rugdossák meg a gácsországi főhadiszálláson. A másik pedig az, hogy ha a dinasztia mindig sikertelenül támadta az alkotmányt, ellenben az alkotmány mindig sikeresen védte a dinasztíát, akkor semmiben nyilvánvalóbb, mint az, hogy a magyar alkotmány hatalma — kimondom, ha karóba huznak is érte — nagyobb a legfőbb hadurénál is.

Ennélfogva igazán mosolygással fogadjhatjuk, hogy Chlopyban megtettek minket amolyan címzetes nemzeté, mely tulajdonképpen néptörzs csupán. A hadseregen általánosan divik ugyan a titulár-korporációk és titulár-feldveblük nemes intézménye, mely arról nevezetes, hogy a tehetséget és az érdemet magasabb rangfokozattal és alacsonyabb zsoldal jutalmazza. A *nagy egésznek* legfőbb hadura igazi katonás módon Magyarország népevel is így bánat el. Eszünkbe juttatta, hogy *titulár-nation* vagyunk, mely tulajdonképp csak néptörzs, de tehetségére és érdemeire való tekintettel legfelsőbb kegyelemből a *nemzet* magasabb rangfokozatát viseli. Ez a közjogi művelet persze nem megy olyan simán. A legfőbb hadur nem tűntetheti el másként az ezeréves alkotmányt, mint ugy, hogy föléje ragasztja a tegnapi Armeebefehlét. Hiu erőlködés! Gyerekes tévedés! Majdnem olyan hiu és gyerekes, mint az egyszeri emberé, aki mikor napernyőt adott a kezébe, azt hitte, hogy a mennyboltról letaszították a napot. Annyi furfang, amennyivel tegnap elsinkófálták a magyar alkotmányt, telik bizony egy plakáragasztótól is,

Sebaj, megjő nemsokára az okulás. S ha nem jó magától, meghozza egy visszhang: az a *másik* soha. Ez lesz az ezeréves alkotmánynak félelmetesen frappáns felelete. Ő is azt fogja mondani: soha! A nemzet hadiparancsa csupán ebből az egy szóból fog állani. De ennek az egy szónak rengeteg lesz az akusztikai hatása. Olyat dördül az, mintha az egységes hadsereg valamennyi puskájával és ütegével egyszerre adnának sortűzet. Nagy dolog az, mikor egy ezeréves alkotmány beszélni kezd s elmondja azt az *egy* szót, amely az *ő* egész szókincse. Az alkotmányok tudniillik nem cserélnek Demosiheneknek, sőt a Chlopyban szerkesztett hadiparancs szerzőjének legragyogóbb ékesszólásával sem, ha jól ki tudják ejteni ezt az *egy* szót: soha. Már pedig a magyar alkotmány nagyon beletanult e szó kiejtésébe. A patvörba is, ezer esztendő jó nagy darab idő, elegendő arra, hogy rutint adjon két szótag hatásos kiejtésére. Hát a mód, ahogy a mi alkotmányunk e két szótagot ki tudja ejteni, többszörösen kitűnően vált be. Mikor az Anjou-korban az oligarchák tulhatalma fenyegetni kezdte a nemzet közszabadságát, az alkotmány azt dörögte, hogy soha, s e szavától a kiskirályok nyers erőszaka megdőlt s helyreállt a nemzeti béke egyensulya. Mikor a török veszedelem fojtogatta a nemzetet, az ország területének nagyobb része a pogány hadak rablincseit nyögte, koronájának birtoka miatt pedig ugyanakkor testvérgyilkos pártoskodás dulta, az alkotmány ismét csak ennyit mondott: soha, s a vége az lett, hogy kitakarodott a pogány, a nemzet ismét urrá lett honában, véres visszavonásait megszüntette s újra helyreállította az ország épségét, erejét s békéjét. A többi példát akár el se mond-

juk: megtalálja őket a legfőbb hadur a saját legfelségesebb uralkodóháza történetében. Ott fog találni dacos lelkű, gazdag szellemű, óriási hatalmu császárokat, akik meg se koronáztatták magukat magyar királyokká s e módon nyíltan vallották be, hogy ezt az országot ama *nagy egész* egyik tartományának tekintik csupán; fog találni más császárokat, akik óvatosabbak voltak, megkoronáztatták magukat, adtak hitleveleket is, az esküt is letették, de szép csöndben azon dolgoztak, hogy ez a néptörzs észrevétlenül kebeleztessék be a *nagy egészbe*. Talál aztán császárokat, akiket lemondattak, mert esküt szegni nem akartak, de a semmi esküvel nem kötött utódra bizták, hogy még egy másik nagyhatalom katonai erejét is igénybe véve, pozdorjává zuzza e néptörzs állami és nemzeti mitváltát. De ez az szeresztendő magyar alkotmány a nyílt erőszaknak s az alattomos fondorlatoknak ezt a nagy özönét pocskéká tette mindmegannyiszor azzal az egyetlen szavával, hogy: soha. Ekkora ereje, ilyen lebirhatatlan őshatalma van a magyar alkotmányoknak. Lám, nem csupán az *én hadseregemnek* vannak bevált intézményei, amikhez érdemes ragaszkodni. Akad ilyen a mi néptörzsünk szertárában is. Ragaszkodunk is hozzá váltig. Nem adunk fel belőle egyetlen betűt sem. S nem engedjük, hogy bárki keze hozzányúljon. Még a legfőbb haduré sem. Azért van nekünk koronás és alkotmányos királyunk, hogy ezt ne tölje. Nekünk magunknak pedig azért van ezeréves állami és nemzeti hagyományunk, mert sohasem túrtük, hogy a magyar király ilyesmit eltűnjön.

Chlopy tehát egy világraszóló balsiker révén lesz emlékeztetéssé a történelemben. Amolyan vérnélküli Königrätz lesz belőle: az agyakra borult chlumi köddel és zavarodott ijedség között véghezvitt Rückwärtskonzentrierunggal. Ezt pedig nem holmi jóslatul mondjuk, hanem elmaradhatatlan bizonyossággal. A dolog igen egyszerű. Aki azt mondja a hadseregről, hogy az *én hadseregem*, s aki ezt a formulát úgy fogja fel, hogy ami az *ővé*, azzal a saját kénye-kedve szerint bánhat el, az a nélkül, hogy sejtene, e formulával már el is döntötte a kérdést. Az *én hadseregem*? Nem a nemzeté? Nem a magyar államé? Hiszen akkor a dolog teljesen rendben van. *Ha a hadsereg nem azé, aki a pénzt és embert adja hozzá, akkor adjon hozzá pénzt és embert az, akié.* Van-e ennél logikusabb, világosabb, egyszerűbb dolog a világon? Az ország csak nem evett kefért, hogy *másnak* tartson hadsereget. A saját királyának ezer örömmel, kiapadhatatlan lelkesedéssel és minden áldozatkészséggel. De egy legfőbb hadurnak, aki lenéptörzsez bennünket, aki azt izeni a kaszárnyákba, hogy a mi nemzeti akaratunk közveszélyes dolog, amit féken kell tartani s ha sora esik, le is kell verni, nohát annak a magyar állam s a magyar nemzet nem tarthat hadsereget. Nagyon kérjük felség királyunkat, fejtse ezt ki a tőle megszokott bölcseséggel a legfőbb hadur s az osztrák császár előtt. Az *ő* szavára talán hajtának, azt még sem merik amolyan könnyedén legyűrni egy hadiparancscsal. Legyen kegyes velük megértetni, hogy a katonák zsoldja, a tisztek fizetése, a lovak ára, a menázi és a takarmány, az egyenruha, a puska, az ágyu, a munició, mindez nem a legmagasabb privátchatouilleből fizetődik, hanem az ország kincstárából; oda pedig az a temérdek pénz nem

a holdból potyog alá, hanem e lefitymált néptörzs tagjainak szorgalma és áldozatkészsége teremti elő. Ennélfogva az a hadsereg lehet a magyar nemzeté s e révén elsősorban a magyar királyé, aki a legelső magyar ember, lehet a magyar államé s e révén a magyar királyé, aki ezen államnak koronás feje; ámde nem lehet a legfőbb hadurú, akinek a szemében mi egyszerű néptörzs vagyunk, sem pedig az osztrák császáré, aki érthető idegenkedéssel viseltetik e néptörzs nyelve, zászlója és cimere iránt. Mindezt meg kell értenie a legfőbb hadurnak is, az osztrák császárnak is, akiknek a magyar király ellen elkövetett csínytevése mélyen felháborítja az alkotmányos fejedelméhez öröklött hűséggel ragaszkodó magyar nemzetet. S ha megértik, akkor csakhamar tisztába jő minden. Vagy elégtételt a magyarnak, olyat, amely a magyar nemzetet megnyugtathatja. Vagy pedig, ha nem, hát akkor fizessenek maguknak egy ár-mádiát, szerezzék meg hozzá valahonnan az emberanyagot, nevezzék azt az én hadseregemnek s ha kedvük tartja, uszítsák a magyar nemzetet s a magyar állam ellen. Oltalmat e támadás ellen mi alkotmányos királyunknál fogunk keresni és találni, akinek e célra lángoló lelkesedéssel bocsátjuk rendelkezésre mindenünket: pénzünket az utolsó garasig, vérünket az utolsó cseppig, öröklött vitéségünket az utolsó magyar sziv utolsó dobbanásáig. Neki mindent. Amazoknak semmit. Soha!

III.

A király csodálkozik . . .

(v.) A legfőbb hadur lehordott minket, a magyar király csodálkozik. Még pedig mirajtunk, nem a legfőbb haduron. Nyilván nem vélte ezt a néptörzset annyira érzékenynek. Azt hitte, örömtüzeket gyújtunk bérceink ormáin s hálazsolozsmákat zengünk völgyeinkben, amért uzzaltal még nem lötték halomra e rebellis tartományt, hanem beérték nagylelkűen — de csak egyelőre — lealáztatásunkkal és megfenyegettetésünkkel. Felsőleges urunk érthetetlennek találja, hogy e csekélységen akkora haragra gerjedünk. Hiszen ez még nem volt fenytés, hanem csak fenyegetés. A vasöklöt csak mutogatták, de még nem csaptak le vele. Az alkotmányt csak lepökték, de még nem függesztették fel. És ez a néptörzs mégis akkora lármát csap, mintha már utcákat lövöldözne belé báró Beck tábornagy, Pitreich hadügyminiszter, Formanek főhadnagys és a többi kapacitása az én hadseregemnek.

A magyar néptörzs dühös handabandája tehát méltán ejti ámulatba felsőleges urunkat. Az embernek maholnap már hadiparancsokat sem lesz szabad kiadnia. Még ilyen ártatlanságokat sem, mint amilyen emez volt, amely a világ legszelidebb hangján, valóságos fuvolahangon adta tudtára az ágaskodó magyar néptörzsnek, hogy viselkedjék tisztességtudóan, nehogy megtanítsa keztyübe dudálni a szilárd szerkezetében érthetetlen, közös és mégis egységes hadsereg. Hát egy legfőbb hadurnak még ennyit se legyen szabad elmondania? Hiszen nem trónbeszédben mondattak el ezek a dolgok, hanem hadiparancsban. És nem a törvényhatóságok termeiben fog e parancs kihirdettni, hanem a kaszárnyákban. Hát akkor

mit zugolódnak? Mi közük önekik a hadiparancsokhoz, a kaszárnyákhoz és általában a katonaság dolgához? S ha mindezekhez semmi közük, hát akkor hol itt a sérelem?

A felsőleges ur tehát legkegyelmesebben csodálkozik méltóztatik. Még pedig azon, hogy a magyar néptörzs hódolatteljesen megbotránkozni bátorzkodott a hadiparancson. A legfőbb hadur a maga hajhatatlan katonai önértékeléssel nyilván rá se hederitene a lepcsés száju civilnépség háborgásaira. De a mi felsőleges királyunk, bárha méltán csodálkozik, rajtalesz, sőt — mint felhivatalosan bírül adják — már rajta is van, hogy valamelyes módon békeségesen intézze el ezt az ügyet. A néptörzs ugyanis, ha úgy ahogy meg nem nyugtatják, kinos következményekkel járó galibát találna csinálni. Ha forradalmi lázadást csapna, ez lenne még a legkisebb baj. A forradalmat az én hadseregem esküjéhez híven egyszerűen vérbe fojtaná; hogy ezt könnyebben tehesse, orvul neki lehetne megint küldeni hátulról a horvátot, oldalvástról a derék rácot, a jeles oláht, a kiváló tót. Mindezek a dolgok számtalanszor bevált intézmények, melyekhez érdemes ragaszkodni. De ilyen bolondot a néptörzs ezuttal nem csinál. Ugy látszik, benőtt a fejelágya: nem vállal többé véres kockázatokat, nem rohan fejfel a falnak, hanem megóvja kiállhatatlan higgadszágát, türethetetlen nyugalmát, felháborító okosságát, rebellis flegmáját. És nem azzal vesz magának elégtételt, amit tesz, hanem azzal, amit nem tesz.

Nem fizet adót, de egy veszekedett krajcárt se; és nem ad ujoncot, de egyetlen szál göthös legényt se. Szortyogó pipájából szí egy nagyot s azt mondja, akié a hadsereg, adjon a hozzája pénzt meg vért. Egy árva szóval se mond többet ennél, mozgatni pedig a fülebotját se mozgatja. Nem szidja a császárt, még a németet sem mondja huncfutnak, kaszát nem ragad, torlaszt nem épít, — nincs rá semmi mód, hogy az ember beléjekössön s eret vágjon rajta. Hát ezért kell vele a dolgot békésen rendbehozni. Elvégre is, pénz nélkül és ujoncok nélkül nem lehet hadsereget tartani. Hadsereg nélkül pedig a legfőbb hadur kénytelen lenne a akapituláció jeléül kardját átadni a magyar királynak. Melynek utána a néptörzs — a hadseregére célozva — diadalmasan dalolná hirhedt rebellis nótáját: „El-oszlott, mint a buborék, s maradt mi volt: a pusztaság lég.” Ugy bizony.

S vajjon mivel fogják a néptörzset lecsillapítani? Aki ismeri az eszükjárását, könnyen eltalálhatja. Jő majd az országgyűléshez vagy üzenet, vagy — legjobb esetben — királyi leirat, mely megnyugtatta a titulár-nációt, hogy félreértés volt az egész dolog, a legfőbb hadur csak meg akarta vigasztalni a magyar közvélemény viselkedésén kétségbeesett hadsereget, de arra, hogy a magyar alkotmányt megsértsék, Magyarországot önértékben bánták, törvényes önállását csorbítsák, igazán nem gondolt senki. Kik egyébiránt vagyunk változatlan királyi kegyelmünkkel stb. . . Ilyen lesz az elégtétel. Több semmi esetre, inkább valamivel kevesebb. A legfőbb hadur így akarja lefőzni a magyar királyt. A kaszárnyákban a Formanek főhadnagyk odaálltak a front elé s gögös hangon felolvasták, fitymáló szavakkal magyaráztatták az Armeebefehlét. Ez a tény változatlanul továbbra is tény marad. Ehhez többé hozzájárulni nem

szabad. Mert a legfőbb hadur tekintélyén csorbát ejteni lehetetlenség. A magyar állam szuverénitása, a magyar alkotmány szentsége, a magyar nemzet autoritása, mindez megrugdosható, lealázható, sértésekkel elhalmozható, csak a legfőbb hadur tekintélye maradjon érintetlen. Ezért fogják a reperáló kijelentéseket az országgyűlés elé intézni. A sértés a kaszárnyákban történt, az elégtétel az országgyűlésen fog megadatni. Köszönjük szépen, de jobb, ha nem is fásasztják magukat ilyesmivel az urak. Az országgyűlés amugy is tudja, hogy nem vagyunk néptörzs, hogy ez a nemzet nem akarja a királyt haduri jogaitól kifosztani, hogy a magyar alkotmányt nem lehet káplárbotokkal a világból kijűzni, s hogy amig a magyar alkotmány fennáll, szó sem lehet arról, hogy Magyarország beleolvassék ama bizonyos nagy egészbe. Ezt mi amugy is tudjuk. És tudjuk, hogy a magyar király is tudja. Hát semmi szükség arra, hogy ő felsőleges ezt minekint mondja el. Az elégtételt ugyanott és ugyanazok előtt kell megadni, ahol és akik előtt a sértés esett. Hadiparancs volt a sértő, legyen hát hadiparancs az elégtétel adója. Formanek főhadnagur vágja magát ismét parádéba, rakja a csákót fejére, öltse fel a Waffenerockot, övezzék körül deli termetét a Feldbindével, tegye ki a szájából a virzeiniát, tüntesse el ábrázatáról a gögös mosolyt s így álljon ismét a front elé. Ott pedig olvassa fel tiszteletteljes hangon azt a másik Armeebefehlét, az ujat, amelyet felsőleges királyunk fog a legfőbb hadurnak tollába mondani és amelyben a hadsereg kitanítatik, hogy Magyarország független szuverén állam, népe független szuverén nemzet, alkotmánya ugyanolyan szent és sérthetetlen, mint a katonai sacrosanctum: a legfőbb hadur személye. Hadd tudja meg a hadsereg, hogy fejedelmi jogának teljességét a legfőbb hadur Magyarországon csakis oly feltétellel gyakorolhatja, ha a nemzet megkoronázza, és hogy ő felsőleges fejét csakis akkor érinti a Szent István koronája, ha hitlélvélben és esküvel hozzáköti becsületét, lelkiismeretét és mennybéli üdvösségét ahhoz, hogy e nemzet ősi alkotmányát, közszabadságait, állami szuverénitását függetlenségét megóvja mindenkivel szemben. És Formanek főhadnagur urnak e pontnál bűnbánó ábrázattal tovább kell olvasnia: még a legfőbb hadurral szemben is.

Ha őszinte és lojalis a lecsillapítás szándéka, ilyen elégtételre kell magukat odafent eltökélniök. Akkor aztán nyugodtan visszatérhetünk oda, ahol Chlopy előtt voltunk. Akkor beszélhetünk ismét róla, a nemzeti reformok milyen mértéke árán ad e nemzet a hadsereg számára pénzt és ujoncot. Amig ezt az elégtételt meg nem kapjuk, még beszélni sem lehet velünk e dolgokról. Se paraszttal, se polgárral, se főnemessel. Se községgel, se törvényhatósággal, se parlamenttel. Se ellenzékkel, se szabadelvűpárttal. Se képviselővel, se választóval. Amig néptörzs vagyunk, sztrájkolunk. Hogy ismét legyen fiúnk, amely hall, ajkunk, amely szól, zsebünk, amely megnyílik, fiatalságunk, amelyet a zászlók alá bocsátunk, arra nézve szükséges, hogy megint nemzetét legyünk.

Nemzetté a kaszárnyákban is, nemzetét a legfőbb hadur szemében is. Nemzetté, melyről tudnia kell az egész hadseregnek, a legfőbb hadurtól le az utolsó bakáig, hogy szuverén államot alkot, mely iránt a fegyveres erő tisztelettel, hálával és mindenkifelett

engedelmességgel tartozik. Ha ilyen elégtételt hoznak, ezt elfogadjuk. Ha nem, nekünk ugy is jó.

Wir können warten.

* * *

Késső éjjel váratlanul íróasztalunkra repült — „az elégtétel.“ Egy félhivatalos távirati ügynökség kommunikéje alakjában. Ó, hát ilyen olcsónak méltóztatnak a lecsillapítást képzelni?

Nem királyi leirat.

Még csak izenet sem, amit a kormány a koronára való egyenes hivatkozással hozna a parlamentbe.

Hanem: kövön nyomódott kommuniké.

A néptörzsnek elég jó ez is. A katonához maga a legfőbb hadur beszél. Az országnak egy könyomatostól izennek. Az Armeebefehl a császár legszemélyesebb, legközvetlenebb megnyilatkozása volt. A néptörzshöz a könyomatosban holmi „legilletéke-sebb tényező“ beszél. Ez lehet a hadur; lehet Beck; lehet Pitreich; lehet Formanek főhadnagy ur is.

Tiszta sor, hogy már ez a forma is tetézése a sérelemnek.

Hát még a kommuniké tartalma! Szó sincs benne annak az elismeréséről, hogy nem néptörzs vagyunk, hanem nemzet, nem a nagy egésznek egy tartománya, hanem teljes szuverénitású állam. Hanem mindössze annyi, hogy „legfelsőbb helyen nem volt szán-

dék, a hadiparancsnak olyan értelmet adni, amilyen magyarázatokkal találkozik“.

Nem az volt a szándék, — tessék ezzel beérni. Ezzel reparálva van minden. A néptörzs is. A nagy egész is. A felségjogok kifosztásának vádjá is. A szuronyokkal és ágyukkal való fenyegetés is. Legfelsőbb helyen nem ez volt a szándék. Hát ha nem ez volt, akkor mi az isten csudája volt?

Ó a derék könyomatos ezt is megmondja. A hadur csak megnyugtatta hadseregét, hogy „a közös hadsereg szétszakítását nem engedi meg s ezertul sem fogja megengedni“.

Ime, a hadiparancs Nr. 2.

Hát vajjon mi köze a hadseregnek ahhoz, hogy a magyar törvényhozás miféle alkotmányt kíván adni az ország véderejének? A hadsereg dolga ez? A véderő fölötte áll a legiszlációnak? Ha a törvényhozás ugy találná, hogy el kell törülni vagy módosítani kell a kiegyezést, akkor kérje ki Beck tábor-szernagy és Formanek főhadnagy engedelmét, hogy ezt az akara'tát megvalósíthassa? A hadsereget megnyugtani. Hát nyugtalanodott a hadsereg? Ha igen, állítsák hadbiróság elé e nyugtalanság szítóit. Először azért, mert politizáltak, ami katonáéknál tilos dolog. S másodsor azért, mert belenyultak tiszteletlen, párttűző kézzel a törvényhozás jogszféréjébe.

És miféle beszéd az, hogy a király ezt nem engedi meg, azt nem engedi meg? Tegyük fel, hogy a közjogi ellenzék kap többséget a választásoknál, mitévő lesz ő felsége? Feloszlítja a Házát s ujra választat, ugye-

bár? Ám hátha a nemzet ugymnig dönt megint? Ellenkezni fog a korona a nemzeti akarattal? Mozgósít ellenünk? Közibénk lövet? De mit csinál előbb a saját hitlevelével? S a saját esküjével? Ugyebár, hogy ezt nem teheti. Nohát akkor engedni fog. De akár fog, akár nem fog, mit köti e szándékát már most a hadsereg orrára? Hát van a hadseregnek beleszólása abba, hogy közös legyen-e vagy önálló? Megkérdezték tőle 67-ben, hogy akar-e közös lenni? Megszavattatták most, hogy nem kívánja-e az önállóságot?

És még egy kérdést, aki arkangyala van ennek a felfordult világnak: *A hadseregnek szabad féltennie a közösséget, de a nemzetnek nem szabad akarnia az önállóságot?* Hát a hadsereg nagyobb ur a nemzetnél? Ha a hadsereg jogtalanul nyugtalanodik, azt meg kell nyugtatni, de ha a nemzet jogosan nyugtalanodik, annak szabad a szemébe vágni, hogy ha esetleg valamikor akarni találna valamit, akkor ezt az akaratát meg fogja hiusítani — viribus unitis — a korona és a hadsereg?

Ez a „nem engedi meg és nem fogja megengedni“ — ezt a vak is látja — nem egyéb, mint a megismételt s még nagyobb nyomatékkal kimondott *soha*.

Előbb felricskálták a nemzetet, most arcul ütik. Ezt az elégtételt adják ők a néptörzsnek.

No meg ráadásul az új miniszterelnökül félhivatalosan bejelentett grancsárt,

Állunk elébe — mindennek!

A Budapesti Napló szerkesztősége a magyar közönség szeretetébe ajánlja magát, munkáját és e munka eredményét: a Budapesti Naplót.

A Budapesti Napló politikai hitvallása a magyar nemzet kemény próbái közepett rajongó hazafisággal Magyarország jogát, lelkiismeretét, törvényeinek és méltóságának sérthetlenségét képviseli. Tüzzel, lélekkel, elszántsággal, ha kell, ellentállással.

A Budapesti Napló elovenség, ötletesség, a formák gazdagsága, a hirszolgálat bősége, rovatainak táplálása dolgában a legteljesebb zsurnalisztikai tökéletességre törekszik. Változatos, modern, a művészi szabás iránt felettébb fogékony és — magyar. És szabadelvű. Álláspontja a közdolgozókban, a szempont, amelyből a nemzet és a társadalom életéből felfakadó témákat nézi, itéli: demokratikus és szabadelvű.

Kérjük a magyar közönséget, hogy érdeklődésével, hozzánk való szegődésével és mellettünk való megállásával segítse a sikerünket, a munkánk célját, amely Magyarország javával egybevág.

* * *

Október elsején új előfizetés nyílik a Budapesti Naplóra. Az előfizetési díj:

Egész évre	. . . . .	23— korona.
Fél évre	. . . . .	14— „
Negyed évre	. . . . .	7— „
Egy hónapra	. . . . .	2-40 „